

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	167
Land:	Etiopien
Kilde:	Landinfo
Titel:	Temanotat. Ethiopia – Kvinner
Udgivet:	2. februar 2011
Optaget på baggrundsmaterialet:	14. april 2011

Temanotat
ETIOPIA - Kvinner

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2011

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Etiopia: Kvinner**

SUMMARY

The role of the Ethiopian woman in the family depends on her economic, educational and ethnic status. There are also great differences between women in the rural areas and those in urban areas.

Ethiopian women have a growing access to education and employment.

Domestic violence is prevalent in Ethiopia. But there are regional as well as rural and urban disparities. Domestic violence is less frequent among educated Ethiopians.

Marriage by abduction is in decline, but with higher prevalence among Ethiopians with limited education. Women of higher education and high income are less vulnerable to the practice.

Early marriage involving women under the age of 15 is common in Ethiopia, but the occurrence rate is lower in Somali-, Gambella- and the South region. The highest numbers are in Amhara-region.

The Ethiopian government has shown a determination to register and prosecute violations of women rights, but there is a general lack of capacity and knowledge.

The ability of urban, unmarried Ethiopian women to maintain themselves economically is dependent on their family and social networks, their economic and educational status.

SAMMENDRAG

Kvinnens rolle i familien varierer avhengig av økonomi, utdanning og etnisitet. Det er også forskjeller mellom kvinner i byene og på landsbygda.

Kvinnene har økt tilgang til utdanning og sysselsetting.

Vold i hjemmet er utbredt i Etiopia. Det synes imidlertid å være regionale forskjeller, forskjeller mellom by og land, og utbredelsen av vold i hjemmet synker betydelig med høyere utdanning.

Antall kidnappingsekteskap er synkende, men har størst utbredelse blant etiopiere med lavere utdanning. Kvinner med høy inntekt og videregående utdanning er minst utsatt for denne praksisen.

Ekteskap med mindreårige jenter under 15 år forekommer over hele Etiopia, men med lav forekomst i Somali-, Sør og Gambella-regionene, og høy forekomst i Amhara-regionen.

Det er en økt vilje fra myndighetenes side til å registrere og straffeforfølge overgrep mot etiopiske kvinner. Men fremdeles er det stor mangel på kapasitet og kompetanse i håndteringen av disse sakene.

Ugifte urbane kvinners evne til å leve alene/forsørge seg selv øker i takt med deres familienettverk og andre nettverks sosiale status, deres økonomiske posisjon og deres utdanning

INNHold

1. Innledning	5
2. Bakgrunn	5
3. Lovgivning	6
4. Kvinneres rettigheter i praksis	7
4.1 Skole	7
4.2 Arbeid	8
4.3 Helse	8
4.4 Politisk deltakelse	9
5. Kvinner Som er utsatt for overgrep	9
5.1 Vold i hjemmet	9
5.2 Omskjæring av kvinner	10
5.3 Overgrep ved inngåelse av ekteskap	10
5.3.1 Tvangsekteskap	11
5.3.2 Ekteskap med mindreårige	11
5.3.3 Kidnappingssekteskap	12
5.4 Inter-religiøse ekteskap.....	13
6. Hvor kan kvinner søke beskyttelse mot overgrep.....	14
6.1 Etiopiske myndigheter.....	14
6.1.1 Føderale og lokale myndigheter	14
6.1.2 Etiopiske påtale- og domsmyndigheter	15
6.2 Organisasjoner.....	16
6.3 Krisesentre.....	17
7. Enslige og ugifte kvinners posisjon i Etiopia	17
8. Referanser	19

1. INNLEDNING

Dette notatet beskriver etiopiske kvinners rettigheter i teori og praksis. Vi har begrenset beskrivelsen til noen aktuelle tema som økonomiske, sosiale og sivile rettigheter. I sum ønsker vi å identifisere faktorer som har betydning for kvinners evne til å realisere sine rettigheter og til beskyttelse.

Informasjonen i notatet er innhentet i møter med en rekke etiopiske kvinneorganisasjoner under Landinfos tjenestereise til Etiopia i oktober 2009 og fra flere undersøkelser av kvinners levevilkår foretatt de siste fem årene. Vi har konsultert et utvalg av åpne kilder for bakgrunnsinformasjon på de ulike temaene.

Det foreligger flere omfattende nasjonale undersøkelser som beskriver levekårene for kvinner i Etiopia, herunder kvinners sårbarhet når det gjelder vold og skadelige tradisjoner. I tillegg utarbeider etiopisk statistisk sentralbyrå en rekke statistikker som vi refererer til nedenfor. I dette notatet refererer vi i hovedsak til tre nasjonale undersøkelser:

Etiopisk statistisk sentralbyrå og ORC Macro gjennomførte en landsdekkende folkehelseundersøkelse i 2005. Et representativt utvalg på 14 070 kvinner og 6033 menn deltok i undersøkelsen. Tema for undersøkelsen inkluderte helse, dødelighet, ernæring, likestilling og hiv/aids (Central Statistical Agency Ethiopia & ORC Macro 2006).

Ethiopian Women Lawyers Association (EWLA) og Oxfam publiserte en undersøkelse om vold i hjemmet i 2008. Alle regioner med unntak av Tigray, Afar og Somali ble undersøkt. Totalt 503 etiopiere deltok i undersøkelsen. Deltakerne ble rekruttert fra det sivile samfunnet, frivillige organisasjoner, blant helsepersonell, lærere og myndigheter; inkludert dommere, politi og ansatte i lokal forvaltning (EWLA & Oxfam 2008).

Den nasjonale etiopiske organisasjonen mot skadelige tradisjoner, som fra 2002 opererer under navnet Ye Ethiopia Goji Limadawi Dirgitouch Aswogaj Mahiber (EGLDAM), gjennomførte en nasjonal undersøkelse i 1997 over utbredelsen av en rekke skadelige overgrep begrunnet i tradisjon (National Committee on Traditional Practices of Ethiopia 1998). Organisasjonen fulgte opp funnene gjennom en ny undersøkelse i 2007 (EGLDAM 2008).

2. BAKGRUNN

Halvparten av Etiopias befolkning på 82 millioner er kvinner. 85 prosent av dem bor på landsbygda. Det er store språklige, kulturelle og religiøse og individuelle variasjoner i Etiopia, med over 80 forskjellige etniske grupper med ulike tradisjoner. Majoriteten av etiopierne er enten kristne, primært ortodokse, men også katolikker og protestanter eller muslimer. Kvinner har tilhørighet til en rekke institusjoner og

organisasjoner som *edir*¹ og *iqqub*², religiøse og landsbybaserte hjelpegrupper som tilbyr en rekke tjenester. Kvinnens rolle i familien varierer avhengig av økonomi, utdanning og etnisitet. Det er også forskjeller mellom kvinner i byene og på landsbygda.

Den tradisjonelle etiopiske familien består av flere generasjoner, og er ofte samlet i landsbyer med flere familier av samme ætt som utgjør et betydelig sikkerhets- og sosialt nettverk. I byene er ikke dette nettverket like sterkt, og familiene deler i mindre grad samme husholdning. Mannen er kulturelt og rettslig familiens overhode.³ På landsbygda ivaretar mannen familiens handelsaktiviteter, pløyer jorden, slakter dyrene og bygger husene. Den etiopiske landsbykvinnen spiller en sentral rolle i økonomien, ved å arbeide på jorda, med dyr, ivareta huslige forpliktelser og være den primære omsorgspersonen. Urbane kvinner har ansvaret for huslige forpliktelser og i praksis hovedansvar for omsorgen for barna, i tillegg til arbeidsoppgaver utenfor hjemmet.

Det finnes kvinneledete husholdninger på landsbygda. Dette vil ofte være enker som på ulike måter står i en større sosial relasjon med ættenettverk, mens kvinneledete husholdninger i byene i større grad er uavhengige av de samme nettverkene.

Folkehelseundersøkelsen fra 2005 viste at 73 prosent av etiopiske barn bodde med begge foreldrene. Andelen etiopiske barn som bare bodde med mor var 12 prosent og 4 prosent som bare bodde med far. Det er flest barn som bor med begge foreldrene i Somali-regionen (79 prosent), mens færrest bor med begge foreldrene i Addis Abeba (49 prosent). Også i byene Dire Dawa og Harar er andelen barn som bor med begge foreldrene lavere enn gjennomsnittet (62 og 67 prosent) (Central Statistical Agency Ethiopia & ORC Macro 2006, s. 14).

3. LOVGIVNING

Ethiopian Peoples' Revolutionary Democratic Party (EPRDF) vedtok i 1994 en ny grunnlov som etablerte en føderal stat med ni regioner med utbredt selvstyre. Økte rettigheter for etiopiske kvinner var et sentralt element i mobiliseringen av etiopiere som til slutt veltet det gamle regimet i 1991. Den nye grunnloven ga et utvidet vern og økte rettigheter for kvinnene i landet.

Paragraf 35 i grunnloven, *Kvinnens rettigheter*, sikrer kvinnen samme rettigheter som mannen ved ekteskap, i den sosiale, økonomiske og politiske sfæren, og er en skranke mot lover og tradisjoner som er undertrykkende og skadelige for kvinnene. Grunnloven åpner eksempelvis for svangerskapspermisjon for kvinner, bruksrett og arverett til jord (Etiopias grunnlov 1994).

¹ Edir er tradisjonelle nettverk som eksisterer over hele Etiopia. Deltakerne støtter blant annet hverandre i sørgeprosesser, med husarbeid og andre praktiske gjøremål. Edir er effektive formidlere av informasjon.

² Iqqub er en mikrokredittorganisasjon som er utbredt på landsbygda i Etiopia.

³ Dette er blant annet nedfelt i den sivile loven fra 1960, som fremdeles er gjeldende i de fleste regionene i Etiopia (Den etiopiske sivile loven 1960).

Etiopias føderale lovgivende forsamling har vedtatt lover som i nærmere detalj regulerer kvinners rettigheter. Spesielt den reviderte familieloven fra 2000 (Den reviderte familieloven 2000) og den nye straffeloven fra 2005 (Den etiopiske straffeloven 2005) inneholder en rekke bestemmelser som regulerer kvinners rolle i Etiopia og gir etiopiske kvinner økt rettslig vern mot overgrep. Kjønnsmlemlestelse, handlinger utført med begrunnelse i sedvane som fører til død eller alvorlig skade på fødende kvinner og barn og vold mot ektefelle eller samboer er blant disse. Vold i hjemmet ble første gang omtalt i den nye straffeloven fra 2005.⁴ Kidnapping av kvinner med tvang kriminaliseres og strafferammen er mellom tre og ti års fengsel. Skulle partene i etterkant av kidnappingen inngå ekteskap, fratar ikke dette lenger mannen straffeansvar, jf. paragraf 587 (Den etiopiske straffeloven 2005).

Grunnloven (1994) desentraliserte makt til ni regioner med selvstyre på en rekke områder. Ved regulering av familieliv, har regionene utarbeidet egne lover som gjelder for regionens innbyggere. Straffeloven og den føderale familielovens bestemmelser blir ivaretatt av føderale domstoler, mens regionale lover blir håndhevet av regionale domstoler (Ethiopian Women Lawyers Association (EWLA) 2008). Det kan være konflikt mellom bestemmelsene i de føderale lovene, som ofte er mer progressive, og bestemmelsene i de regionale lovene, som i større grad er konservative (se for eksempel aldersgrense ved inngåelse av ekteskap, jf. kap. 4).

4. KVINNERS RETTIGHETER I PRAKSIS

Det foreligger ingen nødvendig sammenheng mellom rettigheter regulert i etiopisk lov og den reelle tilgangen til disse. Mangel på kunnskap om lover og bestemmelser, samt manglende opplæring, synes å være grunner til dette (EGLDAM⁵ 2008, s. 145). Eksempelvis setter loven begrensninger i giftealder for kvinner (18 år i den føderale familieloven og 15 i de regionale familielovene). Likevel forekommer det ekteskapsinngåelse for kvinner under denne alderen i hele Etiopia.

I de neste kapitlene beskriver vi etiopiske kvinners reelle tilgang til et utvalg av sentrale rettigheter og deres reelle mulighet for beskyttelse mot en rekke overgrep.

4.1 SKOLE

Utdannelse er en viktig faktor for kvinners kontroll over eget liv. Etiopia har en målsetting om å eliminere forskjellen mellom gutter og jenters tilgang til grunnskole innen 2015. Det har siden 1991 vært en kraftig økning i antall etiopiere med skolegang. Jenters adgang til grunnskoleutdanning økte fra 53,8 prosent i 2003 til 90,7 prosent i 2009. For gutter økte den fra 74,6 prosent til 97,6 i samme periode. Forskjellen mellom kjønnene øker på høyere nivåer i utdanningssystemet og mellom

⁴ Paragraf 564 omtaler "vold mot ekteskapspartner eller samboer"

⁵ EGLDAM er et kvinnenettverk som ble opprettet i 2002 som koordinerende i kampen mot skadelige tradisjoner. Organisasjonen arbeider primært mot kvinnelig omskjæring, både for å endre holdninger, lover og sosial praksis. I tillegg utarbeider organisasjonen omfattende rapporter om andre overgrep begått med bakgrunn i tradisjon, som tidlige ekteskap, drøvelkutting, tanntrekking, med mer.

regioner. Adgangen til skole er lavere på landsbygda enn i byene. Regionene Afar og Somali har lavest andel kvinner i grunnutdanning, mens i byene Addis Abeba, Harar og Dire Dawa er det flest. Gutter og jenter (1. til 8. trinn) i Addis Abeba har lik tilgang på grunnskoleutdanning, og tilnærmet full adgang til videregående utdanning (Vestlig diplomatisk kilde, e-post 2010a).

4.2 ARBEID

Kvinner har primæromsorgen i hjemmet, men en rekke kvinner arbeider i tillegg utenfor hjemmet. 31,5 prosent av gifte kvinner i folkehelseundersøkelsen fra 2005 var sysselsatt.⁶ 26 prosent av dem som var sysselsatt mottok lønn i form av kontanter, 59 prosent mottok ikke lønn for arbeidet de utførte.

51 prosent av sysselsatte kvinner arbeidet i jordbruksnæringen, 31 prosent i salgs- og tjenesteytende næringer, mens kun 3 prosent arbeidet innen ledelse og administrasjon (Central Statistical Agency Ethiopia & ORC Macro 2006).

Utdannelse og bosted er faktorer som har stor betydning for sysselsetting av kvinner. Urbane kvinner, som har høyere utdanning enn kvinner på landsbygda, har i henhold til folkehelseundersøkelsen fra 2005 større muligheter for å få arbeid enn kvinner på landsbygda (40 prosent sammenliknet med 27 prosent). Kvinner i Addis Abeba og Harar har den høyeste sannsynligheten for å få arbeid (44 og 41 prosent), mens kvinner i Somali- og Afar-regionene har den laveste (11 prosent begge steder). Sannsynligheten for å få arbeid øker med utdanning og jo yngre man er, noe som indikerer at sysselsettingsmulighetene for kvinner har økt de siste årene (Central Statistical Agency Ethiopia & ORC Macro 2006).

64 prosent av kvinnene i folkehelseundersøkelsen mente at de tjente mindre enn ektemannen, 14 prosent mente de tjente like mye og 13 prosent mente de tjente mer. Kvinner som ifølge folkehelseundersøkelsen tjener mer enn sine ektemenn, er urbane kvinner mellom 40 og 44 år med grunnleggende utdanning og god økonomi (Central Statistical Agency Ethiopia & ORC Macro 2006, s. 237).

4.3 HELSE

Det er en generell nedgang i antall fødte barn i Etiopia fra 1990 til 2005, fra 6,4 til 5,4 barn pr. kvinne. På landsbygda føder kvinnene i snitt 2,5 flere barn enn i byene. I Addis Abeba fødte kvinner så få som 1,4 barn, mens tallet for Oromo-regionen var så høyt som 6,2 (Central Statistical Agency Ethiopia & ORC Macro 2006).

Dødelighet blant mødre er, ifølge en vestlig diplomatisk kilde, nært knyttet til tilgangen til og kvaliteten på helsetjenester og profesjonelle helsearbeidere. 9 prosent av fødende kvinner ble fulgt opp av profesjonelle helsearbeidere i 2000. I 2009 var tallet steget til 25 prosent. Det er store regionale forskjeller. I Somali- og Gambella-regionene ble henholdsvis 8 og 6 prosent av fødsler fulgt opp av profesjonelle helsearbeidere, mens tallet for Addis Abeba var 43 prosent (Vestlig diplomatisk kilde, e-post oktober 2010a).

⁶ Spørsmål deltakerne ble stilt i undersøkelsen var hvorvidt de hadde foretatt arbeid i det siste (uker eller måneder). Arbeid forstås i undersøkelsen både som aktivitet både innen formell og uformell sektor.

Mødredødelighet, det vil si antall mødre som dør pr. 100 000 fødte barn, var i Etiopia på 673 av 100 000, ifølge tall fra den nasjonale folkehelseundersøkelsen i 2005. Dette er en nedgang fra 871 i 2001 (Central Statistical Agency Ethiopia & ORC Macro 2006). Til tross for at det nå pågår en sterk økning i det lokale helsetjenestetilbudet, herunder en satsning på lokalt helsepersonell, er det lite sannsynlig at Etiopia vil nå tusenårs målet om en reduksjon på to tredjedeler av dødeligheten blant fødende kvinner innen 2015 (Vestlig diplomatisk kilde, e-post oktober 2010a).

4.4 POLITISK DELTAKELSE

Kvinnens politiske deltakelse og kvinneandel i offentlig sektor er fortsatt lav i Etiopia. Kvinner besatte 2 av 28 ministerposter og 6 av 39 viseministerposter i regjeringen i 2007. I parlamentet har kvinneandelen økt fra 2,74 prosent av plassene i 1995 til 28,7 prosent i 2010 (157 av 547 representanter er kvinner) (Vestlig diplomatisk kilde, e-post oktober 2010a). Kvinnens deltakelse i råd på lavere forvaltningsnivå er imidlertid høyere. En undersøkelse av Pankhurst i regi av Verdensbanken peker på at kvinner er sterkt representert i kebele- og woreda-institusjonene (Pankhurst 2008).

5. KVINNER SOM ER UTSATT FOR OVERGREP

Det er en økende oppmerksomhet rundt etiopiske kvinners fysiske og psykiske sikkerhet, deres rettigheter og deres vern mot overgrep. Dette reflekteres i folkehelseundersøkelsen (Central Statistical Agency Ethiopia & ORC Macro 2006), ny lovgivning (Den etiopiske straffeloven 2005) og i rapporter fra en rekke nasjonale og internasjonale kvinne- og rettighetsorganisasjoner (EGLDAM 2008; EWLA & Oxfam 2008).

Etiopiske kvinner kan være utsatt for overgrep i hjemmet; fra ektefelle, brødre, fedre, stefedre, onkler og besteforeldre, ved ekteskapsinngåelse og ved en rekke tradisjonelle ritualer som eksempelvis omskjæring.⁷ I noen tilfeller kan ektefeller i inter-religiøse ekteskap være utsatt. Nedenfor beskriver vi noen sosiale institusjoner og situasjoner hvor kvinner kan være utsatt, hvilke grupper av kvinner som er utsatt og hvor utbredt overgrepene er.

5.1 VOLD I HJEMMET

Vold i hjemmet var inntil nylig ansett å være et begrenset sosialt problem (EWLA 2008, s. 57). Undersøkelser i regi av EWLA, Oxfam og Etiopisk statistisk sentralbyrå har imidlertid vist at vold i hjemmet er utbredt (EWLA & Oxfam 2008; Central Statistical Agency Ethiopia & ORC Macro 2006). Dette ble også understreket av ledere av kvinneorganisasjoner som Landinfo møtte i Etiopia i oktober 2009.

I den nasjonale folkehelseundersøkelsen fra 2005, fikk deltakerne (både kvinner og menn) forelagt fem forskjellige sosiale situasjoner: kvinnen brente maten, kranglet

⁷ EGLDAM lister opp 88 forskjellige sedvaner som etiopiere kan være utsatt for.

med ektemannen, (hvor hun) forlot huset uten samtykke, (hvor hun) viste omsorgssvikt overfor barna eller nektet seksuelt samkvem med ektemannen. Deltakerne ble spurt om deres holdninger til mannens sanksjoner overfor kvinnen i disse tilfellene.

81 prosent av kvinnene som deltok i undersøkelsen mente at ektemannen kunne rettferdiggjøre vold mot sin hustru ved (minst) ett av de fem tilfellene. 64 prosent av kvinnene mente vold kan rettferdiggjøres hvis hustruen forlater huset uten å gi beskjed eller ved omsorgssvikt overfor barna. 44 prosent av kvinnene synes at å nekte mannen seksuelt samkvem, er et tilstrekkelig grunnlag for voldsutøvelse. Aksept for vold synker imidlertid ved økende utdanning, og vold aksepteres i større grad på landsbygda enn i byene (Central Statistical Agency Ethiopia & ORC Macro 2006).

I EWLA & Oxfam-undersøkelsen fra 2008 var 71 prosent av kvinnene i Addis Abeba negative til vold i hjemmet, i Bahir Dar (Amhara-regionen) var 33 prosent negative, mens tallet for Nazareth (Oromo-regionen) var 60 prosent. Gjennomsnittstallet for hele Etiopia, utenom Somali-regionen, var på 51 prosent.

Lederen for et etiopisk krisesenter (møte, oktober 2009) forklarte at etiopiske kvinner i begrenset grad anmeldte ektemannen for tvangsmessig seksuelt samleie, fordi den alminnelige oppfatningen er at dette er mannens rett. Hvis kvinnen i tillegg ble utsatt for andre fysiske overgrep som slag og mishandling, ville det øke sannsynligheten for at saken ble anmeldt til politiet og behandlet av domstolene. EWLA og Oxfam skriver i sin rapport fra 2008 at politiet nøler med å iverksette etterforskning av anklager om vold i hjemmet fordi slike forhold anses å tilhøre den private sfære (EWLA & Oxfam 2008), noe som ble bekreftet av flere av Landinfos samtalepartnere i 2009.

Etter Landinfos vurdering er vold i hjemmet utbredt i Etiopia. Det synes imidlertid å være regionale forskjeller, forskjeller mellom by og land, og utbredelsen av vold i hjemmet synker betydelig med høyere utdanning.

5.2 OMSKJÆRING AV KVINNER

Landinfo har publisert et eget notat som beskriver former for og omfang av kjønnslemlestelse blant etiopiske kvinner (Landinfo 2009).

5.3 OVERGREP VED INNGÅELSE AV EKTESKAP

Ekteskapsinngåelse og oppløsning (av ekteskap) reguleres av sivile, religiøse og sedvanemessige bestemmelser. Den føderale familieloven forbyr inngåelse av ekteskap med mindreårig under 18 år, men loven gjelder imidlertid kun i byene Addis Abeba og Dire Dawa.⁸ Andre regioner, som Amhara, Oromo, Tigray, Sør og Benishangul Gumuz, har etter bestemmelsene i grunnloven egne familielover (EWLA 2008). Disse regionene styrer etter den sivile loven fra 1960 (Wikigender 2010).

Aldersgrensen ved inngåelse av ekteskap skal i henhold til den reviderte føderale familieloven fra 2000 være 18 år for både kvinner og menn. I henhold til den eldre

⁸ Addis Abeba og Dire Dawa har status som by-regioner.

sivile loven fra 1960, som anvendes i regionene, må kvinnen være 15 år, mens mannen skal være 18 år.

5.3.1 Tvangsekteskap

Et ekteskap er tvangsmessig inngått når kvinnen overhodet ikke kan velge å forbli ugift eller velge en annen partner - eller når hun har samtykket til ekteskap etter utilbørlig fysisk og psykisk press (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) 2008). I mange tilfeller vil ikke etiopiske kvinners samtykke ha betydning ved ekteskapsinngåelse. Men betydningen av kvinnens samtykke øker i takt med hennes utdanning og inntekt.

Tvangsekteskap kan forekomme over hele Etiopia, både blant kristne og muslimer. Selv om både islam og kristendommen formelt sett stiller krav til kvinnens samtykke, kan partene vies tradisjonelt. Majoriteten av våre samtalepartnere anså brudekidnapping (se punkt 5.3.3) som den vanligste formen for tvangsekteskap i Etiopia. Men også andre former for ekteskapsinngåelse kan defineres som tvangsmessige, blant dem ekteskap som involverer mindreårige.

5.3.2 Ekteskap med mindreårige

Ekteskap med mindreårige jenter under 15 år forekommer over hele Etiopia, men med lav forekomst i Somali-, Sør og Gambella-regionene. Ekteskap med mindreårige er spesielt utbredt i Amhara-regionen, hvor det ikke er uvanlig at jenter helt ned i åtteårsalderen gifter seg (UNICEF 2004).

Økonomi var den viktigste forklaringen for tidlig ekteskap i henhold til EGLDAMs studie. I tillegg pekte organisasjonen på at en datter i mange tilfeller vil være et ettertraktet redskap for å bygge strategiske forbindelser med andre klaner og familier. Ekteskap med mindreårige anses også som en beskyttelse mot seksuelle tilnærminger og uønsket graviditet (EGLDAM 2008). Pathfinders (2007) undersøkelser i Amhara-regionen viste at i over 50 prosent av tilfellene var den utvalgte mannen minst 10 år eldre enn kvinnen, en aldersforskjell som sterkt reduserer kvinnens innflytelse over livet sitt.

Tall fra EGLDAM (2008, s. 82) viser en nedgang i alle regioner i andelen ekteskap blant mindreårige i 2007 i forhold til undersøkelsen i 1997 (baseline) (National Committee on Traditional Practices of Ethiopia 1998):

Table 3.6.2: Prevalence rates and Percent decrease in prevalence of EM by region

Regions	Baseline	Current	Difference	% Decrease
1. Tigray	53.0	34.1	18.9	35.6
2. Affar	36.6	26.9	9.7	26.5
3. Amhara	61.8	44.8	17.0	27.5
4. Oromia	31.6	23.1	8.5	26.9
5. Somali	4.1	4.0	0.1	2.4
6. Beni/G	50.1	31.9	18.2	36.1
7. SNNPR	18.7	9.9	8.8	47.1
8. Gambella	20.5	17.3	3.2	15.6
9. Harari	25.4	20.1	5.3	20.9
10. Addis Ababa	50.9	32.3	18.6	36.5
11. Dire Dawa		16.7	-	-
All	33.1	21.4	11.7	33.2

5.3.3 Kidnappingsekteskap

Ekteskap som resultat av kidnapping forekommer i varierende grad over hele Etiopia, og blant de fleste etniske gruppene i landet. Kidnapping skjer enten fordi kvinnen ikke vil, eller fordi kvinnens familie motsetter seg ekteskap. I de tilfellene hvor kvinnen ikke vil, kan det skyldes den potensielle ektemannens finansielle posisjon, at han ikke anses som egnet av hennes familie, eller fordi han ikke kan betale brudeprisen. Målsettingen med kidnapping når kvinnen ikke vil, er å skape et *fait accompli*. Dette skjer ved gjennomføring av samleie/voldtekt umiddelbart etter kidnappingen. Kvinnen vil da ikke lenger være jomfru, og vil ikke være akseptabel som ekteskapskandidat for andre. Kvinnen kidnappes ofte mens hun er på vei til eller fra skole, for å hente vann eller på vei til eller fra markedet. Alderen til de bortførte kvinnene kan variere, men jenter helt nede i elleve-tolv år kan være ofre for slike overgrep, i henhold til lederen av en etiopisk kvinnerettighetsorganisasjon (møte, oktober 2009).

Av 11 705 kvinner som deltok i den landsdekkende folkehelseundersøkelsen i 2005, svarte 83 prosent av kvinnene at de hadde hørt om bortføring, og 8 prosent av de spurte hadde giftet seg som følge av kidnapping. Praksisen har størst utbredelse blant etiopiere uten utdanning på landsbygda i Oromo-regionen og i region Sør (Central Statistical Agency Ethiopia & ORC Macro 2006).

Statistikk presentert i EGLDAMs undersøkelse fra 2008, s. 91 viser en markant nedgang i kidnappingsekteskap i alle regioner i forhold til studien fra 1997 (baseline) (National Committee on Traditional Practices of Ethiopia 1998):

Table 3.7.2: Percent Decrease in Prevalence of MBA by Region

Levels	Baseline	Current	Difference	% Decrease
1. Tigray	13.9	5.9	8.0	57.6
2. Affar	5.2	4.6	0.6	11.5
3. Amhara	8.9	5.5	4.4	49.4
4. Oromia	20.9	13.2	7.7	36.8
5. Somali	18.3	8.6	9.7	53.0
6. Beni/G	26.0	11.0	15.0	57.7
7. SNNPR	27.0	17.5	9.5	35.2
8. Harari	18.0	10.9	7.1	39.4
9. Gambella	22.0	11.5	10.5	47.7
10. Addis Ababa	18.4	10.1	8.3	45.1
11. Dire Dawa	-	10.8	-	-
All	23.3	12.7	10.6	45.5

Kidnappingsekteskap har størst utbredelse blant grupper med lavere utdanning og grupper som følger tradisjonell religion. Kvinner med høy inntekt og videregående utdanning er minst utsatt for denne praksisen. Men den forekommer også blant ortodokse, katolikker og protestanter, samt muslimer. Undersøkelsen viser at tross nedgang, er det en omfattende praksis i region Sør, og til EGLDAMs overraskelse, utbredelsen er fortsatt relativt høy i urbane strøk som Addis Abeba, Harar og Dire Dawa. Derimot har nedgangen i Tigray-regionen vært betydelig (EGLDAM 2008).

5.4 INTER-RELIGIØSE EKTESKAP

Muslimer og kristne har begge lange tradisjoner i Etiopia. De første kristne samfunnene oppstod i det som i dag er staten Etiopia 300 år etter Kristus. Over 400 år senere ankom de første gruppene muslimer Afrikas horn etter å ha emigrert fra den arabiske halvøy. Muslimer og kristne bor i store deler av Etiopia i dag, og ekteskap på tvers av religionene forekommer. I Amhara- og Tigray-regionene, hvor et fåtall er muslimer, vil det være begrenset med inter-religiøse ekteskap, ifølge en Etiopia-ekspert bosatt i Norge (møte, desember 2010). Unntaket er i Wollo, hvor det er store grupper muslimer og kristne. Blant oromo og gurage er det også store grupper med både kristne og muslimer, og det vil være en høyere forekomst av inter-religiøse ekteskap her. I Somali- og Afar-regionene er det hovedsakelig muslimer, og inter-religiøse ekteskap vil sjeldnere forekomme her, ifølge Etiopia-eksperten. De større byene vil være møtested for kristne og muslimer, og ekteskap kan forekomme.

Muslimske kvinner har etter sharia-loven ikke mulighet til å gifte seg med en kristen eller jødisk mann. Men muslimske menn kan gifte seg med ikke-muslimske kvinner siden barna automatisk vil følge farens religion. I kristen tradisjon er det ikke begrensninger på hvem man kan gifte seg med, verken blant katolikker, protestanter eller ortodokse kristne.

Inter-religiøse ekteskap er imidlertid i begrenset grad sosialt og kulturelt akseptert. Representanten for en kvinneorganisasjon som Landinfo møtte i Addis Abeba i 2009, forklarte at inter-religiøse ekteskap kunne medføre problemer for partene og et

anstrengt forhold til familiene. Det vil etter Landinfos vurdering være større aksept for slike ekteskap i områder hvor både muslimer og kristne er sterkt representert.

6. HVOR KAN KVINNER SØKE BESKYTTELSE MOT OVERGREP

Samtalepartnerne vi konsulterte under reisen i 2009, samtykket i at etiopiske kvinner i hovedsak vil søke, og få, beskyttelse i sitt familienettverk ved trusler om overgrep utenfor familien. Det er hovedsakelig to unntak. For det første, der hvor medlemmer av familien er overgripere. For det andre, hvor kvinnens handlinger fører til tap av familiens ære. Det kan være å føde barn utenfor ekteskap, å nekte å gifte seg med familiens utvalgte partner eller andre forhold som på ulike måter vanærer familien. Vi skal se nærmere på i hvilken grad statlige og ikke-statlige aktører kan verne deres interesser i slike situasjoner.

6.1 ETIOPIske MYNDIGHETER

Etiopiske myndigheter erkjenner at kvinners politiske og sivile rettigheter ikke er oppfylt. I landets perioderapportering til FNs menneskerettighetsråd erkjente myndighetene at det er:

[..] premature to claim that Ethiopian women have now been fully exercising their civil and political rights on a par with the expectations envisaged in the Covenant. Discrimination and inequality still exist, affecting the pace of their progress in almost every aspect of life. The Government is determined to accelerate change in every sector towards the full integration of women on equal terms with men (United Nations 2009, s. 8).

6.1.1 Føderale og lokale myndigheter

Det etiopiske føderale departementet for kvinner ble i 2005 oppgradert fra å være en avdeling ved statsministernes kontor til å bli et eget departement. Departementet samarbeider direkte med kvinnekontorer på lavere forvaltningsnivå med implementeringen av nasjonale retningslinjer for likestilling mellom kjønnene. Det er imidlertid et primært fokus på holdningskampanjer i større grad enn oppfølging av relevante lovbestemmelser i henhold til EGLDAM (2008).

Det laveste forvaltningsnivået, kebele-administrasjonen, har blitt bygget ut de siste årene. Siden 2008 har myndighetene opprettet kvinnekontor ved kebeler over hele Etiopia. Kvinner kan rapportere tilfeller av overgrep til disse kontorene, noe de også gjør i henhold til lederen for et etiopisk krisesenter (møte i Etiopia, oktober 2009). Kontorene gjør kvinner oppmerksomme på deres rettigheter, men det er utenfor deres mandat å etterforske og straffeforfølge. Et flertall av de spurte i EWLA & Oxfams undersøkelse av vold i hjemmet i 2008, svarte at de lokale myndighetene, på kebele- og woreda-nivå, hadde svært liten bevissthet om problemstillingene og begrenset med handlingsrom.

6.1.2 Etiopiske påtale- og domsmyndigheter

Politimyndigheter er organisert i føderale, regionale og lokale enheter. Det er egne politistyrker i byene Addis Abeba og Dire Dawa. Politistyrkene lider av underbemanning og mangel på kapasitet og kompetanse. I Addis Abeba er det større og bedre kvalifiserte politistyrker enn i andre regioner. ifølge en studie fra International Legal Cooperation fra 2005 (som sitert i Refugee Review Tribunal Australia 2006). Det foreligger entydig dokumentasjon på at det er en økning i antallet rapporterte overgrep mot kvinner til politiet i Etiopia (Addis Abeba Women Affairs Office 2007; Ethiopian Family Guidance Association 2007). I henhold til en undersøkelse i regi av Addis Abeba Women Affairs Office (2007), oppsøkte 28 prosent av kvinnene i Addis Abeba som var utsatt for overgrep, politiet i etterkant av overgrepet, 13 prosent i Bahir Dar og 13 prosent i Nazareth. Landsgjennomsnittet var på 26 prosent.

Politiet i Etiopia registrerer voldtekt i to kategorier; jomfruer og ikke-jomfruer. Ifølge EWLA legger politiet i Addis Abeba betydelig færre ressurser i etterforskningen av sistnevnte saker (EWLA & Oxfam 2008, s. 25). Politiet anser heller ikke vold i hjemmet som en alvorlig handling, og forsøker å forene partene heller enn å etterforske saken (EWLA 2008). Politiet i Etiopia prioriterer overgrep mot kvinner begått av menn utenfor familien og mot jomfruer.

I Etiopia skiller man mellom føderale og regionale domstoler. I tillegg finnes det religiøse og tradisjonelle domstoler. Domstolene har tre mangler, ifølge rapporten til International Legal Cooperation fra 2005; for det første er ikke domstolene et alternativ for fattige etiopiere, for det andre er systemet åpent for korrupsjon og for det tredje er det mangel på kapasitet og kompetanse.

De føderale domstolene startet i 2005 et prosjekt med spesialdomstoler for ofre for seksuell vold, ifølge en representant for UNICEF som Landinfo møtte i Etiopia i 2009. Dette gjennomføres nå i fem regioner, Amhara, Oromo, region Sør, Tigray og Addis Abeba. Lederen for et etiopisk krisesenter (møte i Etiopia, oktober 2009) fortalte at en rekke kvinner hadde anlagt søksmål ved den spesielle domstolen som behandlet saker for kvinner som var ofre for seksualisert vold. Hun erfarte at det var enklere å føre slike saker nå enn tidligere. Det var etter hennes vurdering bedre resultater i domstolsprosessene generelt de siste to-tre årene i saker hvor kvinner var utsatt for seksuelle overgrep.

Lederen for krisesenteret forklarte at politiet videresendte ofre for vold til senteret. Senteret arbeidet med å straffeforfølge disse sakene gjennom politi- og domstolssystemet. Politiet tok ifølge lederen for senteret sjeldent egne initiativ, de måtte bli presset av senteret for å forfølge sakene. Tidligere var tilgjengeligheten til vitner ved domstolsprøvingen et problem. Nå vet politiet og aktoratet at de finner dem på krisesenteret (møte i Etiopia, oktober 2009).

Det er begrenset med statistikk over antallet saker som er ført ved domstolene, men EWLA listet i 2007 opp en rekke saker hvor organisasjonen hadde vunnet fram i søksmål på vegne av kvinnelige klienter:

- En 60 år gammel mann ble dømt til 23 års fengsel for å ha voldtatt et 11 måneder gammelt barn.

- En far i Addis Abeba ble dømt til 17 års fengsel for å ha voldtatt sin 13 år gamle datter.
- En mann i Nazreth ble dømt til døden for å ha drept sin tre år gamle datter under en voldtekt.
- I Bahir Dar ble en kvinne frikjent for drap på en mann som forsøkte å bryte seg inn i huset hennes mens mannen var borte.

Nyere statistikk over antall personer tiltalt og dømt for liknende overgrep har ikke vært tilgjengelig fra noen av kildene.

Det er etter Landinfos vurdering en økt vilje fra myndighetenes side til å registrere og straffeforfølge overgrep mot etiopiske kvinner. Men fremdeles er det stor mangel på kapasitet og kompetanse i håndteringen av disse sakene.

6.2 ORGANISASJONER

En rekke organisasjoner arbeider for å fremme kvinners rettigheter i Etiopia.⁹ De arbeider med ulike typer overgrep, og har både internasjonale, nasjonale og regionale roller. I EWLA & Oxfam-undersøkelsen fra 2008 skilles det mellom landsbybaserte kvinnenettverk (Women Affairs Offices og Women Association) og ikke-statlige organisasjoner (NGOer). Den første gruppen, som inkluderer tradisjonelle kvinnenettverk som *edur* og *iqqab* (se kap. 2), tilbyr generelle råd, initierer rettshjelp, snakker med overgriperne, kan bringe saken inn for myndighetskontorer og søker assistanse fra ikke-statlige organisasjoner. Sistnevnte gruppe gjennomfører opplæring i menneskerettigheter og kvinnerettigheter, gir juridisk rådgivning, har økonomiske hjelpeordninger og driver sentre for kvinner på flukt.

I undersøkelsen i regi av EWLA & Oxfam (2008) var tilbakemeldingene svært tydelige på at kvinnene hadde størst tillit til de landsbybaserte kvinnenettverkene. Ikke-statlige organisasjoner bidro ifølge undersøkelsen til å rette søkelyset mot kvinners utfordringer, men led i større grad av koordineringsproblemer og myndighetenes motstand mot å involvere dem (EWLA & Oxfam 2008, s. 74–75).

Ethiopian Women's Lawyers Association (EWLA) ble stiftet av etiopiske kvinnelige jurister i 1995, og arbeider med kvinners rettslige posisjon, reform av lovverket og mot vold i hjemmet. Organisasjonen fronter enkeltsaker i rettsvesenet og gir generell juridisk bistand. Etter at en ny lov som regulerer aktiviteten til uavhengige organisasjoner ble vedtatt i 2009, med virkning fra 2010, har EWLA's tilbud blitt svekket (Den etiopiske loven til regulering av foreninger og organisasjoner 2009). Loven krever at 90 prosent av inntektene skal komme fra etiopiske kilder, og kun 10 prosent fra utenlandske. Da EWLA i stor grad ble finansiert av utenlandske kilder, har organisasjonen sett seg nødt til å redusere tjenestene sine. Ifølge lederen av EWLA, Zenaye Tadesse, opprettholdes tilbudet om fri rettshjelp i Addis Abeba og seks andre byer, men deres arbeid for holdningsendringer, publiseringer og forskning er lidende (som sitert i Zerhiun 2010).

⁹ Ethiopian Women's Lawyers Association, Tsotawi Teqat Tekelakay Mahber, Ethiopian Family Guidance Association, EGLDAM, Redd Barna, Care Ethiopia, Adaa, Ortodokse kirken, Norsk Folkehjelp, Women Support Organisation mfl.

6.3 KRISESENTRER

Det er et svært begrenset tilbud av krisesentre for kvinner som har vært utsatt for overgrep i Etiopia. I 2005 ble krisesenteret Tsotawi Teqat Tekelakay Mahber (TTTM) opprettet i Addis Abeba. Ingen av Landinfos samtalepartnere i Etiopia i 2009 omtalte andre operative krisesentre for kvinner på flukt.

TTTM gir, i henhold til lederen for senteret (møte i Etiopia, oktober 2009), et tilbud om oppholdssted, utdanning og arbeid for et begrenset antall kvinner på flukt. Organisasjonen tilbyr assistanse til kvinner som er ofre for vold og som er uten nettverk i Addis Abeba. Krisesenteret har en kapasitet på til sammen 80 personer, 50 voksne og 30 barn. Majoriteten av de som bodde på senteret da Landinfo var på besøk i 2009, kom fra landsbygda. De hadde vært lokket til byen til bedre jobber og høye lønninger, men mange av dem endte opp i prostitusjon eller som hushjelpere. Et flertall var blitt fysisk mishandlet eller voldtatt av fedre eller sønner i huset de jobbet i. Kvinnene på senteret kan ofte oppholde seg der i opptil sju-åtte måneder.

7. ENSLIGE OG UGIFTE KVINNERS POSISJON I ETIOPIA

Til tross for tilstedeværelsen av tette og omfattende familieband for alle etiopiere, uavhengig av etnisitet og religion, finnes det også etiopiske kvinner som bor alene. En svært godt informert etiopisk kvinne som er ansvarlig for kvinnespørsmål i en internasjonal organisasjon i Addis Abeba, forklarte Landinfo i 2009 at forholdet kjønnene imellom var under sterk vestlig innflytelse. Det har de siste årene blitt betydelig vanligere at unge gutter og jenter er synlige kjærester, det er lettere å bo sammen som kjærester uten å være gift, og seksuell omgang før ekteskap var i henhold til denne kilden også vanligere nå enn før. Dette er imidlertid i hovedsak et urbant fenomen, og vil gjelde i større byer som Addis Abeba, Harar, Dire Dawa, Nazareth, Bahir Dar, Awassa mfl. Tall fra folkehelseundersøkelsen i 2005 understreker dette – 13 prosent (både menn og kvinner) bor alene i byene, mot 4 prosent på landsbygda (Central Statistical Agency Ethiopia & ORC Macro 2006, s. 14).

Majoriteten av gifte kvinner i Etiopia er økonomisk avhengig av ektemannen, noe som også gjelder for urbane kvinner. Ugifte urbane kvinners evne til å leve alene/forsørge seg selv øker i takt med deres familienettverk og andre nettverks sosiale status, deres økonomiske posisjon og deres utdanning (se punkt 4.2).

Hvis en kvinne skulle være uten tilgang til familiens nettverk, som følge av handlinger som har satt familiens ære i vanry, vil hennes evne til å forsørge seg selv være knyttet til styrken i hennes sosiale nettsverk, hennes utdanning og arbeidserfaring. Kvinner fra byene vil ha større tilgang til andre nettverk enn familienettverk, for eksempel fra skole og andre sosiale nettverk, som kan mobiliseres hvis familienettverkene svekkes. Slike alternative nettverk er i mindre grad tilgjengelig for utsatte kvinner på landsbygda, hvor brudd på æreskodekser vil være synligere (Vestlig diplomatisk kilde, november 2010b).

Man har i Etiopia de siste ti årene vært vitne til fremveksten av en større middelklasse som følge av flere år med økonomisk vekst. I kjølvannet av denne

utviklingen har Landinfo, etter gjentatte besøk i landet, vært vitne til en økt frigjøring og selvstendighet for etiopiske kvinner.

8. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Addis Abeba Women Affairs Office (2007). Violence against women in Addis Abeba. I: EWLA & Oxfam (2008), *Nationawide Survey on Domestic Violence*. Addis Abeba: Ethiopian Women Lawyers Association.
- Central Statistical Agency Ethiopia & ORC Macro (2006, september). *Ethiopia Demographic and Health Survey 2005*. Addis Ababa/Calverton, MD: Central Statistical Agency Ethiopia & ORC Macro. Tilgjengelig fra <http://www.measuredhs.com/pubs/pdf/FR179/FR179.pdf> [lastet ned 16. desember 2010]
- EGLDAM, dvs. Ye Ethiopia Goji Limadawi Dirgitoch Aswogaj Mahiber (2008). *Follow up National Survey On Harmful Traditional Practices in Ethiopia*. Addis Abeba: EGLDAM og Redd Barna Norge.
- Ethiopian Family Guidance Association (2007). Violence against women in Addis Abeba. I: EWLA & Oxfam (2008), *Nationawide Survey on Domestic Violence*. Addis Abeba: Ethiopian Women Lawyers Association.
- [Etiopias grunnlov] (1994, 8. desember). *Constitution of The Federal Democratic Republic of Ethiopia*. Addis Abeba: The Federal Government of Ethiopia. Tilgjengelig fra http://www.servat.unibe.ch/icl/et00000_.html [lastet ned 21. januar 2011]
- [Den etiopiske loven til regulering av foreninger og organisasjoner] (2009, 9. januar). *The Proclamation for the Registration and Regulation of Charities and Societies*. Addis Abeba: The Federal Government of Ethiopia. Tilgjengelig fra <http://www.ethiopia.gov.et/English/MOFA/Resources/Documents/Proclamation%20for%20the%20Registration%20and%20Regulation%20of%20Charities%20and%20Societies.pdf> [lastet ned 31. januar 2011]
- [Den etiopiske straffeloven] (2005, 9. mai). *The Criminal Code Of The Federal Democratic Republic of Ethiopia*. Addis Abeba: The Federal Government of Ethiopia. Tilgjengelig fra <http://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/oeur/arch/eth/TheRevisedCriminalCode.pdf> [lastet ned 27. januar 2011]
- EWLA, dvs. Ethiopian Women Lawyers Association (2007). Legal department report from January to June 2007. I: EWLA & Oxfam (2008), *Nationawide Survey on Domestic Violence*. Addis Abeba: Ethiopian Women Lawyers Association.
- EWLA (2008). *Annual Journal, issue 7*. Addis Abeba: EWLA.
- EWLA & Oxfam (2008). *Nationwide Survey on Domestic Violence*. Addis Abeba: EWLA.
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) (2008). *Arbeid mot tvangsekteskap – en veileder*. Oslo: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Tilgjengelig fra

http://www.imdi.no/Documents/BrosjyrerHefterHaandbok/Arbeid_mot_tvangs_ekteskap_nett.pdf. [lastet ned 17. januar 2011]

- Landinfo (2009, 14. september). *Kjønnslemlestelse i Etiopia*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1006/1/1006_1.pdf [lastet ned 21. januar 2011]
- National Committee on Traditional Practices of Ethiopia (1998). *Baseline survey on harmful traditional practices in Ethiopia*. Addis Abeba: National Committee on Traditional Practices of Ethiopia.
- Pankhurst, A. (2008, 22. mai). *Enhancing understanding of local accountability mechanisms in Ethiopia. Protecting Basic Services Project*. [s.l.]:[s.n.]. Tilgjengelig fra <http://siteresources.worldbank.org/EXTSOCIALDEVELOPMENT/Resources/244362-1170428243464/3408356-1170428261889/3408359-1242412320366/ethiopia.pdf> [lastet ned 21. januar 2011]
- Pathfinder (2007, september). *Women's Empowerment in Ethiopia. New solutions to Ancient problems*. Addis Abeba: Pathfinder. Tilgjengelig fra http://www.pathfind.org/site/DocServer/PI_WE_paper_final.pdf?docID=10202 [lastet ned 27. januar 2011]
- Refugee Review Tribunal Australia (2006, 24. januar). *RRT Research Response*. Sydney: Refugee Review Tribunal Australia. Tilgjengelig fra www.mrt-rrt.gov.au/ArticleDocuments/76/eth31133.pdf.aspx [lastet ned 2. februar 2011]
- [Den reviderte familieloven] (2000, 4. juli). *The revised family code*. Addis Abeba: The Federal Government of Ethiopia. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/refworld/type,LEGISLATION,,ETH,4c0ccc052,0.html> [lastet ned 27. januar 2011]
- [Den sivile loven] (1960, 5. mai). *Civil code of the Empire of Ethiopia*. Addis Abeba: The Federal Government of Ethiopia. Tilgjengelig fra [http://www.fsc.gov.et/resources/Negarit%20Gazeta/codes/Civil%20Code%20\(English\).pdf](http://www.fsc.gov.et/resources/Negarit%20Gazeta/codes/Civil%20Code%20(English).pdf) [lastet ned 2. februar 2011]
- UNICEF (2004, 8. oktober). *Early marriage thwarts girls' potential in Ethiopia*. New York: UNICEF. Tilgjengelig fra http://www.unicef.org/infobycountry/ethiopia_early_marriage.html [lastet ned 1. desember 2010]
- United Nations (2009, 22. oktober). *Consideration of reports submitted by States parties under article 40 of the Covenant. First periodic report of State parties. Ethiopia*. Geneve: UN. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/4b2600e12.pdf> [lastet ned 27. januar 2011]
- Wikigender (sist endret 14. desember 2010). *Gender equality in Ethiopia*. Tilgjengelig fra http://www.wikigender.org/index.php/Gender_Equality_in_Ethiopia [lastet ned 27. januar 2011]

- Zerhiun, T. (2010, 8. mai). EWLA cuts 70 prosent of employee. *The Reporter*. Tilgjengelig fra http://www.ethiopianreporter.com/english/index.php?option=com_content&view=article&id=532:ewla-cuts-70-percent-of-employee-&catid=98:news&Itemid=511 [lastet ned 21. januar 2011]

Muntlige kilder:

- Etiopia-ekspert. Samtale desember 2010.
- Etiopisk kvinne, ansvarlig for kvinnespørsmål i en internasjonal organisasjon i Addis Abeba. Møte oktober 2009.
- Etiopisk kvinnerettighetsorganisasjon. Møte oktober 2009.
- Leder for etiopisk krisesenter. Møte oktober 2009.
- UNICEF. Møte oktober 2009.
- Vestlig diplomatisk kilde. E-post oktober 2010a.
- Vestlig diplomatisk kilde. E-post november 2010b.